

Friedrich-Ebert-Stiftung, împreună cu Asociația pentru Politică Externă, vă propune un Newsletter pe subiecte de politică externă și integrare europeană a Republicii Moldova. Newsletter-ul este parte a proiectului comun „Dialoguri de politică externă”.

foreign policy association
APE
asociația pentru politică externă

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • IULIE 2023 • NR.7 (209)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Newsletter-ul este realizat de Mădălin Necșuțu, redactor-coordonator

TEMELE EDIȚIEI:

- 1.** *Burcu San, adjuncta secretarului general NATO pentru operații: Republica Moldova este pe „scaunul șoferului” în relația cu NATO și suntem pregătiți să ajutăm în orice mod dorește Chișinăul*
- 2.** *Editorial, Dionis Cenușă, analist politic: Moldova după summit-ul NATO de la Vilnius: între sporirea cooperării și respectarea neutralității constituționale*
- 3.** *Andrei Curăraru, expert politic: Politicienii, funcționarii de rang înalt, în special cei din domeniul de securitate, trebuie să explice foarte pragmatic cetățeanului ce înseamnă relația noastră cu NATO*
- 4.** *Analiză: Platforma pentru Inițiative de Securitate și Apărare (PISA): Rezultatele summitului NATO de la Vilnius: configurări regionale și implicații pentru Republica Moldova*

Știri pe scurt:

 Guvernul Republicii Moldova a decis, miercuri, 26 iulie, reducerea numărului personalului diplomatic al Ambasadei Rusiei la Chișinău, ca urmare a unor acțiuni ostile împotriva Republicii Moldova din partea Rusiei. Numărul diplomaților ruși la Chișinău a fost redus semnificativ, astfel Chișinăul a trimis acasă 18 diplomați ruși și 27 angajați din rândul personalului tehnic al Ambasadei. Aceștia au termen până pe 15 august să părăsească teritoriul Republicii Moldova. Anterior, Rusia avea la Chișinău 87 de oameni dintre care 52 erau diplomați acreditați și 35 de persoane constituiau personal tehnic. După această decizie, la Chișinău vor mai rămâne doar 10 diplomați și 15 personal tehnic, ceea ce înseamnă o reducere de peste trei ori a personalului diplomatic rus la Chișinău. În schimb, Moldova mai are la Moscova doar șase diplomați, în timp ce înaintea invaziei ruse din Ucraina de pe 24 februarie 2022, Chișinăul avea un număr de 15 diplomați în capitala Federației Ruse. Expulzările diplomaților ruși au loc în contextul publicării unei investigații jurnalistice care concluziona că Rusia folosește un număr excesiv de antene pe clădirile sale diplomatice pentru acțiuni de spionaj.

 Președintele Parlamentului Republicii Moldova, Igor Grosu și Bogdan Aurescu, consilier prezidențial pentru politică externă al Președintelui României, Bogdan Aurescu, au avut marți, 25 iulie, o întrevedere în care au discutat despre securitatea în regiune. Președintele Parlamentului Republicii Moldova a subliniat că România este un partener de încredere și în acest context. „Prin Platforma de Sprijin pentru Moldova, o inițiativă a României, Germaniei și Franței, țara noastră a reușit să obțină sprijin pentru a trece cu bine peste această iarnă, să gestioneze eficient fluxul de refugiați și, nu în ultimul rând, să asigure pacea în țară și să se concentreze pe agenda europeană”, a declarat Igor Grosu. În cadrul întrevederii, Igor Grosu a apreciat efortul depus de România pentru deschiderea negocierilor cu Uniunea Europeană. Președintele legislativului a menționat importanța inițiativei României de a institui, la nivel european, un regim separat de sancțiuni împotriva persoanelor care încearcă să destabilizeze situația în Republica Moldova.

 Guvernul a aprobat, miercuri, 26 aprilie, denunțarea acordurilor Consiliului șefilor de state-membre ale Comunității Statelor Independente cu privire la Forțele Armate și Trupele de Grăniceri și, respectiv, cu privire la Forțele Armate Strategice. Acordul cu privire la Forțele Armate și Trupele de Grăniceri prevede soluționarea problemelor apărării și securității, inclusiv a pazei frontierelor statelor membre ale Comunității Statelor Independente. Acordul cu privire la Forțele Armate Strategice prevede soluționarea problemelor ce țin de dirijarea Forțelor Armate Strategice și controlul unic asupra armamentului nuclear. Ministerul Apărării precizează că documentele care au fost încheiate la Minsk pe 30 decembrie 1991, nu au fost implementate de Republica Moldova până în prezent. Purtătorul de cuvânt al Guvernului, Daniel Vodă, a declarat că în cazul în care un acord nu este util, este denunțat. Dar, potrivit lui, toate denunțările de acorduri în cadrul CSI iau în considerare cetățeanul Republicii Moldova.

NATO lasă deschisă o fereastră de oportunitate: va profita sau nu Republica Moldova?

Ministrul de Externe al Republicii Moldova, Nicu Popescu, împreună cu adjunctul secretarului general al NATO, Mircea Goeană, la summitul NATO de la Vilnius 11-12 iulie

Relația Republica Moldova – NATO a cunoscut un reviriment cauzat, în principal, de invazia militară rusă din Ucraina, dar și de conștientizarea tot mai mare a guvernului de la Chișinău că acest club select al țărilor europene dezvoltate, în marea lor majoritate, nu disociază aderarea la

UE de cea la NATO. Ba din contra, de multe ori aderarea la NATO este văzută în practică ca pe o antecameră a aderării la UE.

Raționamentul este simplu: asigurarea unui climat de securitate foarte clar în care investitorii străini își pot asigura

capitalul cu care intră pe o nouă piață. Autoritățile de la Chișinău au înțeles rapid că nimeni nu va veni să investească într-o țară cu o securitate subredă, un stat de drept slab și cu instituții de forță și justiție care acționează fie insuficient, fie pătitor. De aceea este important ca

► Republica Moldova să gândească cele două adeziuni la pachet. Fără frica că Rusia ar putea interveni.

În prezent, într-un fel sau altul, Rusia duce un război hibrid agresiv asupra Republicii Moldova și doar rezistența ucrainenilor la Odesa nu face ca această agresiune hibridă să nu se transforme într-una militară. De aceea, politicienii de la Chișinău trebuie să devină ei înșiși „trend-setterii” parcursului Moldovei în NATO și nu neapărat să aștepte ca procentul de cica 30% a celor care văd Republica Moldova și în NATO să se ridice peste 50%.

Alianța Nord-Atlantică este ținta predilectă a propagandei ruse care o demonizează cel mai des, fapt ce nu va urca acest procent fără o asumare politică a Chișinăului în acest sens. Pe

de cealaltă parte, NATO a lăsat deschisă o fereastră de oportunitate unică care nu va stă la fel nesfârșit. Reformele nu au fost făcute niciodată lejer sau prin adeziunea cvasi-totală a cetățenilor. Cu toate acestea, beneficiarii schimbărilor în bine au fost tocmai ei.

De aceea, politicienii din Republica Moldova trebuie să iasă din zona de confort și să vorbească deschis despre ce își doresc în relația cu UE, NATO și apoi Rusia. Chișinăul trebuie să își asume complet adeziunea la un spațiu civilizațional complet și să abandoneze politica jumătăților de măsură sau timiditatea unor abordări politice „cu mânuși” pentru a nu deranja Moscova. Într-un cuvânt, să-și asume un curs de politică externă precis și foarte clar, bazat pe propriul interes și decizii suverane.

Este nevoie de o asumare politică curajoasă pentru a sparge stereotipurile. NATO nu se disociază de UE sau viceversa. Ba din contra, ele merg mână în mână. Iar exemplele recente ale Suediei și Finlandei care au depus cereri de aderare după sute de ani de neutralitate, arată că pragmatismul trebuie să ia loc conservatorismului și izolaționismului. Când autoritățile de la Chișinău vor înțelege că trebuie să acționeze în sensul apropierei de NATO, alianță care a dat mai multe semne politice de sprijin, la recentul summit de la Vilnius, pentru integrarea europeană a Republicii Moldova, atunci sprijinul occidental și toate beneficiile aferente vor cunoaște o accelerare. Toate în beneficiul cetățenilor acestui stat.

Moldova este pe „scaunul șoferului” în relația cu NATO și suntem pregătiți să ajutăm în orice mod dorește Chișinăul

Adjuncta asistentului secretarului general al NATO, Burcu San, a oferit recent un interviu pentru TVR Moldova, înaintea summitului NATO de la Vilnius, în care reprezentata Alianței Nord-Atlantice a explicat mai multe detalii despre viitorul relației Republicii Moldova cu NATO, pe care buletinul de politică externă al FES/APE l-a preluat. Ea a vorbit despre ce fel de sprijin ar putea beneficia Chișinăul din partea NATO și despre viziunea Alianței asupra securității regiunii în contextul invaziei militare ruse în Ucraina. Vă invităm să citiți interviul în rândurile de mai jos:

■ Secretarul adjunct al NATO, domnul Mircea Geoana, a declarat recent că Republica Moldova poate avea

orice tip de relație cu NATO pe care și-o dorește. Cum evaluați Dvs astăzi relația pe care Moldova o are cu NATO?

■ Moldova este un partener de cursă lungă al NATO și avem relații prospere de ceva vreme. Cooperarea practică este în creștere, iar dialogul politic se adâncește și el. L-ați menționat pe secretarul general adjunct Geoană, care s-a întâlnit, în perioada recentă, cu mai mulți miniștri din țara dumneavoastră.

De asemenea, secretarul general al NATO [Jens Stoltenberg] s-a întâlnit cu președintele Dvs., Maia Sandu, în cadrul Conferinței de securitate de la München (18 februarie 2023). Așteptăm ca ministrul Afacerilor Externe, Nicu Popescu, să se alăture summitului NATO de la Vilnius (de pe 11-12 iulie).

În mod clar, purtăm un dialog și consultări politice intense. Facem schimb de opinii și dorim să înțelegem mai bine interesele de securitate ale Republicii Moldova, iar cooperarea practică se întărește și ea. Avem mai multe proiecte și inițiative, de exemplu, privind apărarea și securitatea cibernetică, pregătirea civilă, buna guvernare, formarea, logistica. Așadar, este o relație prosperă, iar Moldova este pe „scaunul șoferului” în cadrul acesteia. L-ați citat pe secretarul general adjunct, Mircea Geoană, spunând că Moldova poate avea orice relație dorește cu NATO.

Așadar, în mod clar vrem să avem Moldova drept proprietar al acestei relații și putem merge atât de departe cât ar dori Moldova.

■ **Care sunt perspectivele de dezvoltare ale acestei relații, având în vedere că Republica Moldova are înscris în Constituție acest principiu al neutralității militare? Știm că, în general, țările neutre ale Europei, care nu fac parte din NATO, investesc mult în sectorul apărării.**

■ Neutralitatea constituțională a Republicii Moldova este un element pe care îl respectăm pe deplin. Susținem complet integritatea teritorială și suveranitatea Republicii Moldova.

Neutralitatea și cooperarea nu se exclud reciproc. După cum știți, avem și parteneri neutri, de exemplu, Austria sau Elveția, cu care cooperăm destul de strâns. Deci, acesta nu este un joc cu sumă zero, iar neutralitatea este pe deplin compatibilă cu cooperarea cu NATO. O cooperare sporită cu NATO sau, după cum am spus, dialogul politic și practic.

Statele neutre sau orice stat au o situație unică de securitate la care trebuie să răspundă. Și acea situație de securitate poate evolua în timp.

Moldova a decis recent să adere la Uniunea Europeană. Acum are statutul de țară candidată. Noi, membrii UE și aliații NATO, sprijinim Moldova în acest sens. De exemplu, la NATO, avem un program de bună guvernare care poate sprijini și viitorul Moldovei în Uniunea Europeană.

Aceasta este cooperarea în limitele pe care Moldova va dori să le impună în privința neutralității sale. Respectăm pe deplin acest lucru.

■ **Cum apreciați participarea soldaților moldoveni în Liban, care a început anul trecut?**

■ În ceea ce privește această participare, noi NATO nu suntem angajați, dar în mod clar orice participare internațională determină rolul Moldovei de furnizor de securitate, iar acest lucru este foarte apreciat la nivel global.

■ **Cum evaluați exercițiile comune cu statele membre NATO la care participă Moldova? Au existat, de asemenea, unele probleme în trecut când soldaților moldoveni nu li s-a permis să participe la antrenamente**

internaționale și la exerciții militare comune. Cât de important este pentru un soldat să rămână mereu pregătit și gata să-și îndeplinească misiunea?

■ Absolut, participarea soldaților moldoveni, alături de țările partenere NATO, este foarte utilă. Desigur, Republica Moldova trebuie să evalueze acest lucru, dar din perspectiva noastră, cu cât Moldova poate participa mai mult la aceste exerciții, cu atât sunt asimilate mai bine standardele, doctrinele, principiile de antrenament și instruirile NATO.

Și acest lucru nu poate decât să le îmbogățească experiența soldaților, să contribuie la interoperabilitatea dintre diferitele armate și să facă contribuția Moldovei, precum K-FOR sau Liban, mai eficientă.

■ **Cât de important este pentru un soldat să fie pregătit în astfel de exerciții militare consecutive pentru a-și menține pregătirea în cazul unui scenariu negativ (de război)?**

■ Este esențial ca soldații aliați să păstreze postura de apărare și descurajare. După cum ați menționat, aceasta este o componentă foarte importantă a pregătirii. Orice soldat trebuie să știe la ce să se aștepte și ce să facă în astfel de circumstanțe. Ei exersează diferite scenarii de luptă, iar acest lucru contribuie doar la pregătirea lor ca soldați.

■ **În acest an, Moldova a început să facă investiții majore în zona de apărare din cauza războiului din apropierea ei. Numai în acest an, bugetul apărării a crescut cu aproximativ 70%. Cum apreciați acest lucru și eforturile Chișinăului în consolidarea sectorului de apărare?**

Este adevărat că multe țări europene, inclusiv Moldova, nu prea au investit în apărare de câțiva ani încoace. În cadrul Alianței, am inversat această tendință începând cu 2014. Mulți aliați investesc

din ce în ce mai mult în descurajare și apărare. Acest lucru, desigur, ne întărește capacitățile în cadrul NATO.

Și din această perspectivă, Republica Moldova și-a făcut propria evaluare și a decis să investească și să cheltuiască mai mult pentru apărare. Acest lucru este benefic pentru capacitatea de descurajare și apărare a Republicii Moldova, pentru interesele de securitate și independența politică.

Noi, în NATO, în cadrul parteneriatului nostru de lungă durată cu Moldova, suntem pregătiți să ajutăm Moldova să cheltuiască mai eficient și mai înțelept, astfel încât să putem face mereu schimb de opinii în acest sens.

■ **Ce fel de echipament militar considerați potrivit pentru investițiile în Moldova? Ce trebuie să cumpere Moldova pentru a face o armată mai bună?**

■ Aceasta este de competența Ministerului Apărării al Republicii Moldova. Știu că există în elaborare și Strategia de Securitate Națională realizată de mai multe instituții din Republica Moldova sub îndrumarea Președinției.

Deci, cred că această strategie va ghida și diferite politici a diverse ministere, inclusiv Ministerul Apărării. De acolo, cu o evaluare a amenințărilor pe care o face, Moldova va putea decide în ce echipamente militare va investi.

■ **Cum ar putea NATO să contribuie la aceste reforme ale sectorului de apărare în Republica Moldova dacă autoritățile de la Chișinău vor cere o astfel de expertiză de la NATO?**

■ Avem expertiză în probleme de descurajare și apărare. Atunci când autoritățile moldovenești solicită asistență sau consiliere, putem contacta aliații sau experții noștri de la sediul NATO.

Putem oferi consiliere, asistență și instruire. De la NATO, putem oferi și o serie de echipamente neletale. Și aliații pot oferi echipamente sau instruire în cadrul programelor de cooperare bilaterală.

În plus, există Uniunea Europeană și fondurile europene de pace. Acestea pot fi folosite și pentru finanțarea unor achiziții de către Republica Moldova.

■ **Apropo de aliați, recent, Germania a donat Moldovei zeci de vehicule blindate. Ne putem aștepta la alte ajutoare similare din partea altor membri NATO în viitorul apropiat pentru Moldova?**

■ Moldova este invitată să folosească NATO ca forum pentru contactarea aliaților NATO. Desigur, toți cei 31 de aliați și invitații noștri, precum Suedia, se întâlnesc regulat la sediul NATO. Uneori, Moldova vine și se alătură reuniunilor comitetului, face prezentări și își prezintă necesitățile. Aceasta este o platformă bună pentru a crește gradul de conștientizare a aliaților, iar aceștia, bineînțeles, intervin pentru a ajuta Moldova după cum este necesar.

■ **Moldova a solicitat deschis sprijinul partenerilor săi occidentali, inclusiv al statelor membre NATO, pentru a avea un sistem de apărare aeriană în contextul în care mai multe rachete rusești au survolat spațiul aerian al Moldovei în drum spre ținte din Ucraina. Cât de necesar este un astfel de ajutor pentru Moldova?**

■ În special cu războiul din Ucraina, apărarea aeriană și supravegherea spațiului aerian sunt vitale. Din păcate, Republica Moldova este foarte aproape de acest teatru de război, așa cum l-ați descris.

Aș spune că decizia Republicii Moldova de a investi în apărarea aeriană este înțeleaptă. Știu că un radar de supraveghere va fi achiziționat de

Facilitatea Europeană pentru Pace (instrument financiar al UE –n.r.). Avem și niște echipamente neletale care pot fi folosite în acest sens pentru unele proiecte care sunt în curs de realizare.

De asemenea, NATO a ajutat la supravegherea aeriană prin desfășurarea alertei noastre timpurii la aeronavele de control în timpul summitului Comunității Politice Europene (CPE) desfășurat aici lângă Chișinău pe 1 iunie.

Cred că împreună cu UE și aliații și partenerii NATO putem ajuta Republica Moldova în încercarea sa de a-și spori apărarea antiaeriană.

■ **Cum apreciați astăzi relațiile dintre NATO și Rusia? Acestea nu arată bine din exterior, dar pentru că sunteți un oficial NATO, vă rugăm să ne spuneți mai multe despre acest aspect.**

■ Rusia a fost cea care a început acest război brutal în Ucraina. Acest lucru a fost complet nedorit și este complet ilegal în toate formele sale, iar noi condamnăm acțiunile militare ale Rusiei.

Ucraina luptă admirabil pentru dreptul său la autoapărare. Acest lucru este consacrat și în Carta ONU, așadar Ucraina își exercită dreptul de a se apăra.

NATO sprijină foarte mult Ucraina și vom sprijini Ucraina oricât va dura agresiunea rusă. Aliații furnizează multe arme și sisteme, echipamente și antrenamentul care vine împreună cu acestea pentru Ucraina.

Noi, cei de la NATO, desfășurăm o inițiativă largă de oferire a asistenței militare neletale - de la alimente și porții zilnice pentru soldați, truse medicale, ambulanțe și poduri. Deci, suntem pe deplin angajați în sprijinirea Ucrainei, astfel încât aceasta să poată învinge în acest conflict armat.

Acesta este un război pe care Rusia l-a început și care trebuie să se încheie în mod favorabil pentru Ucraina.

Având în vedere asta, ne dăm seama că Rusia a făcut două mari greșeli strategice: una a fost să subestimeze voința ucraineană de a lupta - rezistența ucrainenilor - și cealaltă a fost să subestimeze coeziunea din cadrul NATO.

În general, unitatea occidentală a ajutat Ucraina să aibă diverse succese până acum. Și de aceea, credem că, oricât de mult va dura, vom rămâne cu Ucraina.

■ Rusia a vrut să împartă Europa și membrii NATO și a obținut exact efectul opus. UE pare mai consolidată, iar membrii NATO sunt mai apropiați ca niciodată. Cum vedeți Dvs. această situație?

■ Acest lucru este foarte adevărat. De exemplu, acum avem Suedia și Finlanda care se alătură NATO. În cazul Suediei, vorbim de o tradiție de neutralitate militară de 200 de ani, iar greșeala strategică a lui Putin i-a făcut să-și regândească politicile în acest sens.

Acum aceste țări devin membre NATO. Ambele au solicitat aderarea la NATO, iar Finlanda este deja membră. Aceasta este o altă demonstrație despre cât de mult a greșit Putin.

Suntem mai puternici împreună, iar Uniunea Europeană și NATO sunt la fel de unite ca întotdeauna pentru a depăși acest atac și agresiune rusă.

■ Mai aveți canale de comunicare deschise cu Rusia la NATO pentru orifel de discuții?

■ Pentru evitarea conflictelor și pentru a minimiza riscurile în privința unor neînțelegeri, pot fi folosite canale diplomatice. Dar principalul nostru

mesaj către Rusia este, desigur, că vom apăra fiecare centimetru de teritoriu aliat.

Ne-am întărit capabilitățile de descurajare și apărare. Am mobilizat mult mai multe forțe terestre, maritime și forțe de apărare cibernetică în flancul nostru estic.

Deci, mesajul este foarte clar. Nu există loc pentru neînțelegeri sau atacuri deliberate asupra teritoriului NATO.

■ Una dintre cele mai mari amenințări la adresa securității Moldovei este războiul hibrid pe care Rusia îl poartă împotriva Moldovei. Ne referim aici în special la propagandă, dezinformare și atacuri cibernetice. Cum poate NATO să ajute Moldova în acest sens după ce știm că UE a trimis deja o misiune civilă la Chișinău, a cărei misiune principală este să contracareze și să crească rezistența în fața acestor amenințări?

■ Acesta fenomen îl înțelegem foarte bine. Nu trece o zi fără ca Rusia să folosească acea retorică amenințătoare și să încerce să destabilizeze Republica Moldova, dar și alte țări.

Aliații NATO sunt gata să ajute Republica Moldova să-și consolideze capacitățile de apărare și securitate pentru a rezista influenței externe maligne.

După cum ați menționat, războiul hibrid este folosit foarte mult de Rusia. Știu că Misiunea de Parteneriat UE se concentrează pe a ajuta Moldova să reziste atacurilor hibride. M-am și întâlnit deja cu șeful acestei misiuni, domnul Cosmin Dinescu.

NATO lucrează, de asemenea, la întărirea rezilienței societății Republicii Moldova. Avem mai multe inițiative în acest sens. Unul dintre instrumentele pe care Rusia îl folosește este dezinformarea, iar comunicarea

strategică face, într-adevăr, și parte din programul nostru.

■ Comunicarea strategică - Stratcom - poate fi îmbunătățită în Republica Moldova? Pentru că există unele plângeri că autoritățile moldovenești nu au o experiență bună în acest domeniu. Poate NATO să ajute în acest sens?

■ NATO poate ajuta, iar Republica Moldova se ajută și ea însăși. NATO este acolo pentru a sprijini acest obiectiv. Avem un program de dezvoltare profesională pentru funcționarii publici și personalul din diferite ministere din Republica Moldova.

De fapt, tocmai am deschis cu o scurtă prezentare în această dimineață un program de informare și instruire a funcționarilor publici și comunicare strategică din Republica Moldova. Este un program care se desfășoară deja de trei zile, iar astăzi a fost deschisă o altă ședință de instruire.

Avem la NATO și un centru de excelență în comunicații strategice. Ei sunt cei mai buni experți ai noștri care au venit aici pentru a pregăti funcționari publici moldoveni în comunicare strategică și a le prezenta câteva tehnici și tactici pe care le-ar putea folosi.

Finalul jocului și obiectivul acestui program de formare este de a construi capacitățile funcției publice din Republica Moldova de a-și forma proprii funcționari publici în viitor. Dar cred că funcționarii publici, miniștrii și liderii moldoveni acordă o mare atenție acestui lucru, așa că sunt foarte optimist că vom vedea o capacitate semnificativă în acest sens în Republica Moldova pe viitor.

■ Propaganda rusă prezintă NATO ca pe o sperietoare în fața cetățenilor moldoveni. Ce s-ar putea face pentru ca imaginea NATO să nu mai fie

distorsionată de propaganda rusă în Moldova și Alianța să fie prezentată în adevăratele ei culori, ca o alianță militară defensivă care asigură pacea mondială?

■ Cel mai important instrument al nostru este adevărul. Adevărul este că NATO este o alianță politică și militară defensivă. NATO se bazează pe valorile democrației și ale statului de drept.

Am avut ocazia să dezminț și eu aceste elemente de propagandă. De exemplu, aderarea la NATO este o decizie suverană a fiecărei țări. În trecut, niciun stat membru sau aliat nu s-a alăturat NATO prin forță sau constrângere. Toți au luat propriile decizii în acest sens și au trecut prin procese parlamentare sau referendumuri privind aderarea la NATO. Și, desigur, toate țările aliate NATO trebuie să fie de acord, deoarece aderarea la NATO este o decizie semnificativă și o responsabilitate critică.

Știți conținutul Articolului 5 [tratatul NATO] - un atac asupra unei națiuni este un atac împotriva tuturor – „principiul Celor Trei Mușchetari”. Deci, atunci când cineva aderă la NATO, se angajează totodată să și apere cele 31 de țări, precum și propriul teritoriu.

Nu este o decizie luată cu ușurință, dar multe națiuni au luat această decizie și și-au asumat această responsabilitate, iar NATO a devenit mai robustă doar prin aderarea fiecărui aliat.

De asemenea, un alt element de propagandă este că NATO folosește instrumente de parteneriat pentru a influența diferite țări. Dar, în realitate, țările partenere sunt în „scaunul șoferului”. Ele sunt cele care determină amploarea relației cu NATO și își fac cunoscute cerințele și nevoile.

Și apoi, vedem cum noi – NATO - putem satisface aceste nevoi. Aceste țări sunt

cele care au luat de fapt decizia privind tipul de relație pe care o doresc, precum și amploarea parteneriatului.

Meseria pe care practică jurnaliștii este de asemenea esențială. Cu cât publicul moldovenesc poate înțelege mai mult noțiunile de descurajare și apărare, problemele de securitate și NATO ca o alianță, cu atât vor fi mai puțin influențați de dezinformare și activități maligne.

Publicul trebuie să-și sporească capacitatea de a distinge între ceea ce este informația veritabilă și ce reprezintă o dezinformare.

■ **La recentul summit B9 de la Bratislava, aliații NATO de pe flancul estic au cerut întărirea flancului estic al NATO, în special în zona Mării Negre (România și Bulgaria). Cât de important este să avem o apărare consolidată nu doar în zona statelor baltice, ci și în Marea Neagră, unde Rusia are o prezență militară masivă?**

■ Într-adevăr, conceptul strategic asupra căruia am convenit la Summit-ul NATO de la Madrid de anul trecut identifică Marea Neagră ca fiind o regiune strategică foarte importantă pentru NATO. Privim toate regiunile și flancurile NATO care fiind interdependente, așa că vorbim despre o „apărare la 360 de grade în NATO.”

Nu ne concentrăm doar pe o singură regiune, ci pe diferite regiuni, iar Marea Neagră este una dintre ele. Așa cum ați menționat, Rusia are o prezență militară masivă și dă semne de agresivitate în Marea Neagră, atitudine care influențează securitatea statelor aliate precum Bulgaria, România și Turcia.

De asemenea, Georgia și, bineînțeles, Ucraina, care, din păcate, se confruntă cu o agresiune din partea Rusiei. Rusia folosește Marea Neagră pentru a ajunge în Marea Mediterană și în alte

regiuni. Republica Moldova este, de asemenea, foarte aproape de această regiune.

Am intensificat prezența noastră în regiune. În Bulgaria și România, am înființat grupuri de luptă și, în conformitate cu unele decizii luate anul trecut la Madrid, aceste grupuri de luptă vor putea ajunge la nivel de brigadă. Unele exerciții au loc și în acest sens. De asemenea, am îmbunătățit misiunile de poliție aeriană din regiune, așa că suntem prezenți și ne-am crescut capacitățile de descurajare și apărare.

■ **Se vorbește mereu de ajutor militar pentru Ucraina din partea statelor UE și NATO. Considerați suficientă în această etapă asistența militară pe care o primește Ucraina astăzi? Pot statele NATO să livreze Ucrainei mai multe echipamente militare pentru a rezista invaziei ruse?**

■ Există o dorință considerabilă din partea NATO de a continua să sprijine Ucraina. Aliații UE și NATO au fost cu toții foarte activi în acest sens. Miliarde de euro în echipamente militare au fost deja donate Ucrainei.

Nevoile Ucrainei au evoluat de-a lungul războiului, așa că au evoluat și livrările. În primul rând, la început a fost vorba de mai mult echipament antitanc. Acum este vorba despre arme mai grele, sisteme de apărare aeriană, tancuri și furnizarea de avioane de luptă.

Deci, pe măsură ce nevoile ucrainenilor au evoluat, asistența s-a pliat pe nevoile lor. NATO oferă ajutor militar neletal, fapt ce face o diferență în fiecare zi pe pe câmpul de luptă.

În primul rând, este de menționat curajul ucrainean și utilizarea creativă a oricăror instrumente și arme pe care le au. În al doilea rând, acest ajutor oferit Ucrainei a fost esențial pentru

a ne asigura că Ucraina își continuă succesele pe câmpul de luptă.

■ **Ar trebui să ne așteptăm la un război prelungit? Secretarul american al Apărării, Lloyd Austin, a declarat recent că războiul din Ucraina este un „maraton, nu un sprint” și că America va „stăruia alături de Ucraina pe termen lung”. Cum apreciați durata acestui război?**

■ Au trecut deja 16 luni de război în Ucraina, așa că este clar, nu este doar „un sprint”. Dar mesajul este că suntem acolo pentru a sprijini acest „maraton”. Suntem aici pe termen lung cu Ucraina și o vom sprijini-o oricât va fi nevoie.

Cu toții ne uităm la consecințele războiului. Este foarte important pe termen scurt să ajutăm Ucraina atâta timp cât durează războiul, astfel încât această țară să poată învinge și apoi să ajungă la un acord de pace echitabil pentru Kiev.

De asemenea, avem un program de tranziție strategică multianual care va continua să aducă Ucraina mai aproape de NATO și să o facă mai interoperabilă cu NATO.

Așadar, este vorba despre un program multianual cu finanțare solidă și o serie de inițiative și proiecte. Ideea este de a rupe acest cerc toxic al agresiunilor Rusiei la fiecare câțiva ani și de a ajuta Ucraina să obțină acele capacități de descurajare și apărare împotriva Rusiei despre care vorbeam.

■ **Ce ne puteți spune despre summitul NATO de la Vilnius? Care vor fi principalele subiecte pe care le vor aborda aliații și care sunt așteptările în general de la acest summit? Ce probleme vor fi discutate cu prioritate?**

■ Când liderii noștri se vor întâlni la Vilnius, vor lua decizii pentru a

consolida Alianța și a o face mai agilă. În primul rând, avem inițiativele noastre de descurajare și apărare. Acestea includ forțele și structurile de comandă și prepoziționarea proviziilor, dar și sporirea capacităților industriei de apărare.

Și din nou, vrem să oferim Ucrainei un semnal puternic de sprijin fără o limită de timp. Un program de tranziție multianual, așa cum am menționat, va fi operațional pentru a consolida interoperabilitatea Ucrainei cu NATO și a aduce Ucraina și mai aproape de Alianță.

Intensificăm și demersurile politice în relația noastră cu Ucraina. Comisia NATO-Ucraina va trece la un stadiu de Consiliu NATO-Ucraina, în care Ucraina va sta alături de aliați ca parteneri egali și va discuta chestiuni de mare importanță.

În al treilea rând, voi menționa partenerii noștri, inclusiv Republica Moldova, pe care îi vom sprijini în continuare politic și practic. Dorim să ne consolidăm capacitatea de a ajuta parteneri precum Republica Moldova să reziste presiunii ruse, în special celei hibride cu care se confruntă.

■ **Am văzut anul trecut că Moldova a fost inclusă în declarația finală a summitului NATO de la Madrid. Să ne așteptăm ca la summitul NATO de la Vilnius să vorbim mai mult despre Moldova?**

■ Moldova a fost menționată frecvent în declarațiile la summit-urile NATO, dar nu a fost prima dată și cu siguranță nu va fi pentru ultima oară. Mă aștept ca în comunicatul final să fie menționată Republica Moldova, în special sprijinul pentru suveranitatea și integritatea teritorială a acesteia, care a fost întotdeauna esențială pentru toți aliații.

■ **Am o ultimă întrebare. Sunteți optimist că Suedia, care și-a păstrat**

neutralitatea de aproximativ 200 de ani, va deveni în curând membră NATO? Ce câștig ar fi pentru Alianță să aibă o astfel de țară în rândurile ei? Vă rugăm să ne spuneți mai multe.

■ Suedia este un partener solid și unul foarte apropiat de NATO, alături de Finlanda. Am cooperat pe o varietate de probleme în trecut cu Suedia. Suedia a contribuit, de asemenea, la operațiunile și misiunile noastre din Afganistan, în Kosovo, precum și la multe exerciții extinse. Suedia este un stat foarte rezilient.

La fel ca Finlanda, Suedia este ca un model de urmat pentru ceilalți aliați, ce oferă mai multe capacități: o industrie de apărare puternică, o societate robustă și rezilientă și un bun parteneriat cu sectorul privat în ceea ce privește pregătirea civilă.

Cu siguranță va întări Alianța. Dacă te uiți și la hartă, regiunea Mării Baltice va fi mai sigură cu Suedia în interiorul Alianței. Desigur, și Suedia va fi mai sigură în cadrul NATO.

■ **Aveți un mesaj pentru cetățenii moldoveni cu privire la NATO? După cum am vorbit, o parte din populația Republicii Moldova vede NATO ca fiind egală cu războiul sau în culori greșite. Ce le-ați spune celor care sunt sceptici cu privire la NATO?**

■ Aș spune că NATO este o alianță defensivă. Respectă neutralitatea, integritatea teritorială și suveranitatea Republicii Moldova.

Moldova este pe „scaunul șoferului” (decide – n.r.) în această relație și suntem pregătiți să ajutăm în orice mod ar dori Republica Moldova să o facem.

■ **Vă mulțumim!**

Editorial

Moldova după summit-ul NATO de la Vilnius: între sporirea cooperării și respectarea neutralității constituționale

Dionis Cenușă, analist politic

Securitatea Republicii Moldova rămâne pe agenda partenerilor occidentali, dar, totodată, capătă nuanțe noi. În cadrul recentului summit al Organizației Tratatului Nord-Atlantic (NATO), desfășurat la Vilnius, în perioada 11–12 iulie 2023, a fost scoasă în evidență situația din Moldova. Cu această ocazie, NATO s-a pronunțat categoric împotriva interferenței externe în afacerile interne moldovenești, indirect având-o în vedere pe Rusia. Pe lângă reiterarea sprijinului politic pentru agenda de reforme a guvernării moldovenești, NATO a promis să sporească asistența practică în domeniul apărării și securității în funcție de solicitările Chișinăului.

Interesul sporit al NATO față de Moldova este alimentat de consecințele agresiunii militare a Rusiei împotriva Ucrainei. În paralel, Moldova gravitează spre NATO pentru că simte mai acut presiunea amenințărilor hibride și a celor care derivă din perpetuarea conflictului transnistrean. Având în vedere că dialogul dintre ambele părți este în ascensiune, fie la sugestia Chișinăului sau din proprie inițiativă, NATO a decis să sublinieze, în declarația de la Vilnius, că respectă neutralitatea constituțională a Moldovei. În ciuda simpatilor pro-NATO a conducerii moldovenești, statutul de neutralitate limitează cooperarea bilaterală.

Niciodată până acum, declarațiile de la summit-urile NATO nu au menționat expres respectul Alianței față de neutralitatea militară a Republicii Moldova. Pe necesitatea menținerii neutralității insistă forțele pro-rusești din țară, care interpretează intensificarea dialogului NATO-Moldova drept tentativă de a “de-neutraliza” țara. Accentele puse de NATO la Vilnius în privința neutralității poate reprezenta un lucru util pentru comunicarea publică a guvernării moldovenești, deseori acuzată de către opoziția pro-rusă că neglijează prevederile constituționale și vrea să abandoneze statutul de neutralitate.

Atenția politică a NATO față de Moldova sporește

La o simplă comparație a rezultatelor evenimentului de la Vilnius în 2023 cu cele produse de summit-ul NATO de la

Madrid în vara lui 2022 se observă o deschidere mai pronunțată a Alianței în legătură cu Moldova. Chiar dacă anul trecut Moldova era mai vulnerabilă, NATO manifestase, în declarația de la Madrid, o atitudine mai modestă față de insecuritățile moldovenești. Anul trecut, Moldova a fost menționată la pachet cu Bosnia și Herțegovina și respectiv Georgia. Tot atunci, fără a le privi separat, NATO le-a promis celor trei țări asistență pentru protejarea integrității, rezilienței și dezvoltării capacităților de apărare.

La summit-ul de la Vilnius, atenția față de Moldova a fost mai nuanțată și cuprinzătoare. Acest lucru se poate datora unei diagnoze a riscurilor mai precise din partea Alianței privind situația din țară, dar și faptului că guvernul de la Chișinău a dezvoltat contacte mai strânse cu partenerii

occidentali în decursul ultimului an. Amplificarea dialogului politic și strategic cu NATO are aloc în primul rând cu scopul îmbunătățirii nivelului de pregătire pentru a rezista în fața amenințărilor ruse. Adicional, apropierea Moldovei de NATO ar trebui să urmărească gestionarea consecințelor transfrontaliere ale războiului din Ucraina, inclusiv aspectele ce țin de protecția față de potențiale dezastru radioactive asupra populației.

Pe lângă participarea reprezentantului Guvernului, Nicu Popescu, la summit-ul de la Vilnius, NATO a inclus în declarația sa susținerea pentru eforturile guvernării moldovenești legate de implementarea reformelor democratice. Același tip de discurs politic față de guvernarea moldovenească îl are UE în contextul dialogului de pre-aderare. În premieră, NATO abordează în declarația sa integrarea europeană a Moldovei, care reiese din faptul că țara a obținut statutul de țară candidat în iunie 2022. Totodată, în timp ce în raport cu Moldova, Alianța promite că o va susține în avansarea integrării europene, în cazul Ucrainei și Georgiei, aceasta a vorbit doar despre perspectivele legate de aderarea la NATO. Prin intermediul declarației de la Vilnius, se pare că NATO oferă un credit de încredere conducerii moldovenești, care la rândul său mizează foarte mult pe susținerea occidentală pentru a păstra stabilitatea politică din țară.

Angajamentele Alianței Nord-Atlantice

În contextul instabilității geopolitice din regiune, NATO a sugerat la Vilnius o serie de angajamente politice, cât și de ordin tehnic, față de Moldova. Unele aspecte sunt repetitive, fiind asemănătoare cu mesajele din declarațiile summit-urilor precedente. Cu toate acestea, dintre cele șase summit-uri NATO organizate în perioada 2016 – 2023, cel de la Vilnius a produs cea mai comprehensivă declarație cu privire la Moldova:

Primo, Alianța a reconfirmat sprijinul pentru integritatea teritorială și suveranitatea Moldovei.

Secundo, ca și în cazul altor declarații anterioare, NATO îi cere Rusiei să retragă forțele militare din Moldova, unde sunt staționate fără consimțământul părții moldovenești. De asemenea, spre deosebire de summit-urile de la Bruxelles din 2018 și 2021, cel de la Vilnius, ca și cel de la Madrid, nu se adresează Rusiei cu solicitarea de a contribui constructiv la soluționarea conflictului transnistreană (vezi în cele ce urmează). E clar că Occidentul nu are nicio doză minimă de încredere în motivația Rusiei de a soluționa „conflictele înghețate”, cel puțin cât timp desfășoară un război total împotriva Ucrainei.

Declarațiile summit-urilor NATO cu referințe directe la Rusia în contextul Moldovei, 2016 – 2023

Summit-urile NATO	Referințele directe la Rusia
Vilnius, 2023	<i>Rusia este chemată să-și retragă trupele din regiunea transnistreană</i>
Madrid, 2022	<i>Rusia este chemată să-și retragă trupele din regiunea transnistreană</i>
Bruxelles, 2021	<i>Rusia este invitată să contribuie constructiv la soluționarea conflictului transnistrean</i> <i>Rusia este chemată să-și retragă trupele din regiunea transnistreană</i>
Bruxelles, 2018	<i>Rusia este invitată să contribuie constructiv la soluționarea conflictului transnistrean</i>
Varșovia, 2016	-

Sursa: *Compilare realizată de către autor cu referință la nato.int*

Tertio, NATO se pronunță în favoarea suveranității Moldovei privind deciziile legate de politica sa externă, care trebuie să aibă loc fără imixtiune din exterior. Este evident că se are în vedere

orientarea pro-occidentală a guvernării moldovenești și tentativele Rusiei de a influența acest proces prin ingerințe și presiuni.

Quarto, NATO își exprimă disponibilitatea de a oferi sprijin politic și practic pentru a întări reziliența Moldovei, astfel ca să fie asigurate condițiile minime necesare pentru ca țara să rămână independentă.

Quinto, pe lângă sprijinirea reformelor democratice, NATO este interesată să acorde ajutor Moldovei în domeniul integrării europene. Acest lucru poate viza cu precădere sectorul de apărare și securitate, inclusiv în domeniul civil, cu accent pe gestionarea crizelor și a dezastrurilor naturale.

Sexto și ultimul aspect din declarația summit-ului de la Vilnius referitor la Moldova vizează continuarea asistenței tehnice și instituționale prin intermediul Pachetului de Consolidare a Capacității de Apărare al NATO. Acest tip de asistență nu este ceva nou și a fost oferit Moldovei începând cu anul 2015. Despre necesitatea actualizării și respectiv lărgirii domeniilor de intervenție în cadrul acestui „pachet de asistență” s-a discutat în timpul summit-ului de la Madrid de anul trecut. Confirmarea noului „pachet” a avut loc în februarie 2023.

În acel moment, Ministerul Apărării a subliniat că prioritatea „pachetului de asistență” revizuit constă în combaterea amenințărilor hibride și dezvoltarea capacităților în domeniul comunicării strategice și diplomației publice. Cu toate acestea, implementarea eficientă a acestei asistențe va beneficia sectorul apărării naționale per ansamblu. NATO poate oferi ajutor în funcție de solicitările părții moldovenești în următoarele domenii: planificarea strategică și administrarea cadrelor; profesionalizarea personalului civil și administrarea stocurilor de muniție; pregătirea pentru situații de urgență,

inclusiv apărarea împotriva amenințărilor chimice, biologice, radiologice și nucleare; securitatea cibernetică; etc. Aspectele legate de amenințările hibride pe care le are în vedere NATO fac parte de asemenea din portofoliul noii misiuni civile ale UE în Moldova (EUPM), lansate în primăvara lui 2023. Din acest considerent, este important ca asistența NATO să fie complementară cu cea oferită de către UE și invers.

Concluzii

Summit-ul de la Vilnius a reiterat faptul că securitatea Moldovei

este pe agenda partenerilor externi, care sunt dispuși să aloce resurse pentru a consolida sectorul moldovenesc de apărare și securitate. Chiar și așa, Alianța este conștientă de constrângerile politice ale cooperării bilaterale cu Moldova, care izvorăsc din neutralitatea constituțională a țării. În vederea prevenirii speculațiilor promovate de forțele pro-ruse despre faptul că cooperarea NATO-Moldova ar depăși cadrul constituțional, NATO a subliniat că respectă statutul de neutralitate constituțională.

Alianța a manifestat o înțelegere mai bună de vulnerabilitățile în domeniul securității moldovenești, luând în calcul inclusiv ultimele evoluții din țară cu privire la procesul de integrare europeană. Finalmente, Alianța a semnalat că susține politic guvernarea de la Chișinău, apreciindu-i eforturile în domeniul reformelor, supuse criticii de către opoziția din țară. Guvernarea Moldovei este conștientă de faptul că stabilitatea țării depinde atât de asistența tehnică cât și de sprijinul politic al Occidentului, inclusiv cea oferită de către NATO.

Politicienii, funcționarii de rang înalt, în special cei din domeniul de securitate, trebuie să explice foarte pragmatic cetățeanului ce înseamnă relația noastră cu NATO

Expertul în relații internaționale al WatchDog Community și lectorul universitar la ULIM, Andrei Curăraru, a vorbit într-un interviu pentru buletinul de politică externă al FES/APE despre rezultatele summitului NATO de la Vilnius și implicațiile sale pentru Republica Moldova. De asemenea, am discutat despre propaganda rusă anti-NATO și cum poate fi modelată percepția publică despre această alianță eminentă defensivă care a menținut pacea pe continentul european de la finele celui De-al Doilea Război Mondial și până la invazia rusă în Ucraina. Vă invităm să citiți pe larg interviul cu expertul WatchDog:

■ La summitul de la Vilnius, NATO a cerut Rusiei să-și retragă toate forțele staționate în regiunea transnistreană fără acordul Republicii Moldova. Cu

o săptămână mai înainte, Adunarea Parlamentară a OSCE a cerut același lucru. Ar putea da roade cumva această presiune care este pusă pe Rusia de către Occident?

■ Sunt aici patru elemente pe care le-aș evidenția în legătură cu declarația summitului NATO de la Vilnius. A fost cerută retragerea trupelor staționate ilegal. S-a constatat necesitatea întăririi

rezilienței și independenței Republicii Moldova, susținerea cursului european, ceea ce este un lucru fără precedent pentru noi, dar și a reformelor electorale și politice ce țin de statul de drept.

Acest lucru arată că NATO transcende dimensiunea militară, fiind și o alianță eminentamente politică. De asemenea, declarația finală de la acest summit NATO mai susține și garantarea neutralității și principiilor constituționale ale Republicii Moldova. Oricât ar vorbi unii politicieni de la noi despre NATO ca o „sperietoare”, Alianța Nord-Atlantică respectă neutralitatea Republicii Moldova și nu își permite să neglijeze aceste principii. Acest lucru trebuie spus clar și repetat, deoarece este de datoria noastră să stabilim cursul politicii externe.

Ceea ce vedem noi în general este că mai multe organizații care erau amorfe și mai puțin active, se revitalizează pe fundalul conflictului din Ucraina. Acestea realizează că în contextul conflictului transnistrean nu erau eficiente. Dacă ne gândim la OSCE, aceasta avea un rol extrem de important în formatul de negociere 5+2, dar ulterior emisarii săi au fost reduși la simpli „turiști politici” care veneau doar și discutau și nu mai era clar ce anume se întâmpla în cadrul acestui proces de reglementare.

Acum și Adunarea Parlamentară a OSCE vine cu o opinie, fapt ce a stârnit o reacție vehementă din partea regimului separatist din Transnistria. De la Tiraspol s-a spus că este o interferență. Pe de altă parte, și NATO, care anterior tempera astfel de afirmații ce ar fi putut crea tensiuni, schimbă abordarea.

Am văzut 30.000 de steaguri ucrainene cu îndemnul de a face astăzi din Ucraina un membru NATO. Înțelegem că nu toți membrii Alianței sunt pe aceeași lungime de undă. Fiecare membru al NATO are o poziție proprie pe această chestiune. În cazul țării noastre, ne bucurăm de o susținere fără precedent și aceasta este foarte important. Acest

fapt trebuie capitalizat inclusiv prin presiuni din partea Chișinăului pentru eliberarea deținuților politici, relansarea negocierilor, asigurarea garanțiilor de respectare a drepturilor omului în regiune, dar și pentru școlile noastre de acolo. Este nevoie de o normalizare a relațiilor și de a vedea unde putem ieși post-conflict.

Ținem minte cu toții inițiativa lansată de premierul Dorin Recean, și presupun coordonată cu partea ucraineană, de demilitarizare a zonei, fapt ce ar putea să fie foarte coerent integrat în aceste declarații pe care le vedem și astăzi.

■ **Secretarul general Jens Stoltenberg a declarat în timpul summitului de la Vilnius că Vladimir Putin a făcut o greșală când a subestimat ajutorul NATO pentru Ucraina. El a mai spus că NATO nu va lăsa Rusia să câștige sub nicio formă în Ucraina, deoarece asta ar arăta că Rusia poate să atace pe oricine oricând și ar fi o înfrângere dezastruoasă pentru Ucraina. Este posibil să asistăm la un război care să dureze încă ani buni de acum încolo?**

■ Cred că o estimare este greu de făcut, dar ceea ce vedem noi din partea NATO este că Rusia primează față de China, care este una dintre cele mai mari amenințări la adresa globală, și asta schimbă narațiunile anterioare pe care le-am văzut la summitul NATO de la București din 2008.

Adică, Federația Rusă revine aproape de postura din timpul Războiului Rece în care era văzută ca o piedică în dezvoltarea globală. Am văzut că în declarațiile făcute la acest summit s-a menționat și incidentul de la Khahovka [ruperea barajului de pe Nipru]. Până la urmă suntem într-o situație în care NATO recunoaște că amenințarea pe care o creează Federația Rusă este mai mare decât a fost vreodată.

Este necesară extinderea capacităților militare ale Ucrainei pentru că fără niște forțe armate performante, fără paritate

sau dominație aeriană, nu putem vorbi despre un final fericit sau rapid al acestui război.

Există mai multe voci internaționale, dar și în opoziția rusă, potrivit cărora este nevoie ca focul să înceteze în Ucraina și trebuie să se treacă la negocieri. În opinia mea, acest lucru va da timp pentru acumularea de forțe din partea Rusiei și vom avea o revenire la acest conflict intens și kinetic care nu a mai fost pe teritoriul european de foarte mult timp.

Vorbim de un război în Ucraina care a trecut de peste 500 de zile, un război extrem de lung pentru secolul 21. Eu înțeleg și frustrarea forțelor NATO de a livra ceea ce este nevoie acolo, deoarece vorbim despre un conflict armat direct, cu o țară nucleară.

Niciodată nu știi când sunt aproape de trecut acele linii roșii, dar aparent acele linii roșii se mișcă. Ucraina este într-o ofensivă nu doar militară, ci și diplomatică și de comunicare.

Acea dezamăgire aparentă, care a existat din partea Ucrainei, a fost legată de faptul că și oamenii simpli au început să creadă în această ofensivă. Am văzut peste tot mesajul că Ucraina trebuie să fie în NATO.

■ **Se schimbă un pic accentele și pe intern în Ucraina și se creează o narațiune potrivit căreia avansul încet al armatei în contraofensivă este cauzat de faptul că NATO nu primește Ucraina în rândurile sale?**

■ Eu cred că ele sunt interdependente și, fără o susținere mai mare a NATO, nu putem vorbi despre o contraofensivă eficientă. Aceasta nu va fi una asemănătoare celei anterioare din Herson, fiindcă acolo Rusia nu reușise să-și construiască fortificații. Aici vorbim despre un război de poziții, fără acea dominație din aer, deoarece trebuie să trimiți militarii pe câmpuri minate. Și atunci este vorba despre costuri pe care

nu și le poate asuma nimeni, inclusiv președintele Zelenski.

De aici vine și frustrarea liderului de la Kiev care credea că va veni poate o dată concretă sau oricum ceva mai mult pentru aderarea țării la NATO. Dar cred că, deși aparent este frustrat, Ucraina a obținut niște rezultate bune la acest summit de la Vilnius.

În acest caz, putem aminti și cazul Georgiei, care este cumva mai înaintată în integrarea euro-atlantică decât în cea europeană, dar este foarte jos în prioritățile NATO. Și aici vorbim iarăși de probleme democratice și așa mai departe. Dacă putem spune că Ucraina este la etapa a patra de a intra în NATO, Georgia rămâne la etapa a doua. Deși ambele și-au exprimat dorința încă din 2008.

Și asta încă durează, deoarece următoarea etapă pentru Ucraina este implementarea reformelor, apoi evaluarea și luarea deciziei la nivel NATO, ratificarea de către toate parlamentele țărilor NATO și apoi devii membru NATO. Vorbim aici de o perspectivă de ani de zile. La fel este, de exemplu, cu procesul de integrare europeană a Moldovei.

În acest sens, eu înțeleg că planul de comunicare a Ucrainei la summitul NATO de la Vilnius era și unul strategic și anume de a obține cât mai mult la acest summit.

■ **Într-un sondaj recent realizat în Republica Moldova, am văzut că există un trend, chiar dacă timid încă, ca cetățenii Republicii Moldova să nu mai fie refractari la ideea de NATO. Sondajul arăta ca 28% ar vota pentru aderarea Republicii Moldova la NATO, în timp ce 60% nu ar fi de acord. Ce instrumente vedeți ca fiind aplicabile pentru ca imaginea dată să se îmbunătățească în mentalul colectiv al cetățenilor Republicii Moldova?**

■ **Cel mai mare „susținător” al extinderii NATO este Vladimir Putin și guvernul său**

care prin acțiunile lor violente, creează contextul în societăți tradițional neutre precum Suedia sau Finlanda, o dorință de a deveni membri NATO.

Se vorbea în același context că forța de reacție rapidă a NATO crește de la 40.000 la 300.000 de soldați, ceea ce este o capacitate redutabilă a NATO de a garanta securitatea. Cetățenii Republicii Moldova văd războiul ca prim pericol. Și atunci ce facem? Rămânem pe poziții de neutralitate aparentă și suntem între două mari blocuri militare sau încercăm să ne asigurăm activ securitatea?

Aici mai este și un lucru foarte important de făcut, din punctul meu de vedere, și anume de a destrăma imaginea NATO încă din anii 90 și acele mituri despre NATO prezentat ca o „forță a răului” care încearcă să domine continentul și să limiteze suveranitatea națională etc.

Acum vedem că pentru a intra în NATO, țări ca Suedia promet că vor revigora procesul de integrare europeană a Turciei. Inclusiv Norvegia este gata să contribuie cu un miliard de euro la bugetul NATO.

Securitatea costă și când fiecare cetățean al Republicii Moldova va înțelege foarte clar securitatea în stil vestic și în stil estic, atunci cred că această cifră va fi mai mare.

■ **Probabil și o fază mai activă a războiului va determina o reacție în societatea Republicii Moldova? Să sperăm că acesta nu va fi factorul, dar dacă situația era mai activă la Odesa, credeți că am fi putut avea niște cifre mai mari privind NATO în aceste sondaje din Republica Moldova?**

■ **Din păcate, avem o societate reactivă care se gândește la probleme precum securitatea energetică care, apropo, este printre prioritățile NATO. Această societate este activă doar atunci când doare la buzunar sau când războiul este aproape.**

■ **NATO a lăsat deschisă o fereastră de oportunitate pentru Republica Moldova. La fel ca și în cazul aderării la UE, această fereastră de oportunitate nu va sta deschisă la nesfârșit. Ce ar trebui să facă autoritățile de la Chișinău în acest sens, ar trebui să amplifice apropierea de NATO sau nu?**

■ **Pentru acest lucru avem nevoie de consens social și avem nevoie de o masă critică care poate să fie mai mică de 50% pentru susținerea acestei idei, dar să miște înainte lucrurile, ca să se înțeleagă foarte bine la nivelul cetățeanului simplu că NATO nu este o sperietoare și că narațiunile rusești, inclusiv despre conflictul cu Serbia din anii 90, sunt foarte departe de realitate. Când te gândești că, pe de o parte, exista atunci în Serbia un regim care provoca genocid, iar pe de altă parte, o intervenție care încerca să minimalizeze victimele, concentrându-se pe obiective militare.**

Acum vedem o ofensivă fără precedent, iar grăitoare în acest sens, sunt și declarațiile fostului președinte rus Dmitri Medvedev care spune că vine al Treilea Război Mondial și că trebuie lichidată această alianță care se apropie de Federația Rusă.

Ea se apropie de Rusia pentru că ultima prezintă pericol. Atunci când Rusia era un stat care comunica cât de cât normal și pașnic, situația era alta. Chiar și Vladimir Putin a recunoscut că, la un moment dat, l-a întrebat pe președintele american George Bush ce ar fi dacă Rusia ar depune o cerere de aderare la NATO. Bush a ezitat să-i răspundă la acest moment, înțelegând că o astfel de perspectivă nu este una tocmai apropiată.

Pentru Republica Moldova, eu cred că este esențial să înțelegem ce ne dorim în materie de securitate. Noi vrem să încercăm să sporim securitatea prin forțe proprii, prin sporirea cheltuielilor pentru apărare care puteau fi orientate la educație sau altceva.

Sau să menținem această neutralitate de fațadă care, aș spune eu, nici nu folosește în contextul situației din Ucraina și al conflictului transnistrean. Sau să educăm propriii cetățeni în sensul în care să depășim acele mituri în legătură cu NATO în care crede societatea noastră.

■ **Credeți că și politicienii moldoveni proeuropeni de la putere ar trebui să atingă mai mult subiectul NATO pentru a modela o percepție reală a ceea ce este de fapt Alianța Nord-Atlantică și anume una defensivă care nu atacă pe nimeni?**

■ În opinia mea, este și o responsabilitate a politicienilor, în contextul în care avem o relație cu NATO iar aceasta este exploatată în narațiunile pro-ruse, potrivit cărora Republica Moldova s-ar militariza și ar fi atrasă în războiul din Ucraina etc.

Politicienii, funcționarii de rang înalt, în special cei din domeniul de securitate, trebuie să explice foarte pragmatic cetățeanului ce înseamnă relația noastră cu NATO și cum am putea să o aprofundăm, și care sunt implicațiile ei. Această relație trebuie să rămână destul de deschisă și la o distanță confortabilă,

inclusiv pentru cei care niciodată, prin definiție sau identitate, nu vor să accepte integrarea europeană. Ar trebui acceptată cel puțin o misiune pentru dezamorsarea obuzelor vechi din Republica Moldova cu participarea trupelor sau cu finanțarea NATO. Pas cu pas, putem ajunge astfel la o înțelegere. Trebuie să vedem dacă putem merge pe viitor inclusiv pe o integrare euro-atlantică [în UE și NATO] pentru a reduce cheltuielile din zona de apărare și securitate.

■ **Vă mulțumim!**

SECURITY & DEFENCE DIGEST

Platforma pentru Inițiative de Securitate și Apărare

Rezultatele summitului NATO de la Vilnius: configurări regionale și implicații pentru Republica Moldova

Summit-ul Organizației Tratatului Atlanticului de Nord de la Vilnius, care s-a desfășurat în perioada 11-12 iulie 2023, a fost unul dintre cele mai importante din istoria recentă a Alianței, cu implicații profunde pentru aliați dar și partenerii săi. Puțin mai devreme, invazia militară a Federației Rusiei în Ucraina a determinat țări neutre precum Finlanda și Suedia să opteze pentru aderarea la NATO, iar altele să-și intensifice cooperarea cu aceasta, cum ar fi Republica Moldova, care a marcat un avans substanțial în relațiile sale cu Alianța. Iar Ucraina cu aspirații puternice de a deveni țară membră, după aproape un an și jumătate de război, începe încet contraofensiva mult așteptată, care ar putea fi, după unii experți, un impuls decisiv în lupta lor de a revendica pământul deținut de Rusia încă din 2014.

La Moscova, puterea lui Vladimir Putin a fost testată de revolta șefului Wagner, iar comanda viitoare a forțelor ruse în Ucraina rămâne incertă. În mijlocul acestor evoluții, sprijinul occidental pentru Kiev s-a intensificat, mai ales că SUA aprobă transferul de muniții cu dispersie în

Ucraina, iar Marea Britanie și Franța furnizează arme cu rază lungă de acțiune capabile să lovească Crimeea. Mai nou, podul Crimeii sau „Podul lui Putin”, considerat un pod strategic dar și simbolic, a fost incendiat ca urmare a unor explozii pe 17 iulie dimineața. În acest context, mediul

regional de securitate rămâne a fi fragil și incert, iar dincolo de succesul Summit-ului NATO de la Vilnius, rămân multe fisuri în cadrul alianței NATO, iar viitorul Ucrainei în NATO este departe de a fi sigur.

De ce Summit-urile NATO sunt evenimente de interes major?

Dincolo de faptul că reuniunile la nivel înalt ale NATO (care, de regulă, au loc odată la doi ani) oferă oportunități periodice șefilor de stat și de guvern ai țărilor membre de a evalua și de a oferi direcție strategică pentru activitățile Alianței, din 2014 aceste reuniuni trebuie să ia decizii

În situații de incertitudine atât pentru aliați, cât pentru securitatea regională. De la căderea zidului de la Berlin, NATO a fost nevoită să-și redefină politicile sale de apărare în contextul mai multor reconfigurări geopolitice, iar așteptările de la summitul de la Vilnius au fost de asemenea unele ridicate în conformitate cu aceste schimbări.

Amintim că, în urma celui de-al Doilea Război Mondial, crearea NATO a apărut ca un scut defensiv pentru a contracara o eventuală expansiune sovietică. Odată cu încheierea Războiului Rece însă, au apărut îndoiele cu privire la utilitatea continuă a NATO într-un mediu în care puterea sovietică nu mai reprezenta un pericol imediat. Ilustrându-și flexibilitatea, NATO și-a extins abordarea de la *apărarea reciprocă* la o participare mai largă prin *securitate cooperativă*, cu accent pe securitatea umană și managementul crizelor.

Începutul noului mileniu a semnalat o nouă fază pentru NATO ca urmare a actelor teroriste devastatoare din 11 septembrie 2001, evidențiind necesitatea unei abordări unificate a amenințărilor precum terorismul și răspândirea armelor de distrugere în masă. În următorul an după evenimentele tragice din New York, Summit-ul de la Roma (2002) a fost considerat un summit excepțional la nivelul șefilor de stat și de guvern prin crearea Consiliului NATO-Rusia (NRC) în baza relațiilor de reciprocitate, cooperare și securitate. Iar în 2008, în cadrul Summit-ului NATO de la București, când s-a întrunit și NRC, Președintele Federației Ruse, Vladimir Putin, a declarat că Ucraina este *formație artificială și o greșală în istorie*, accentuând interesele de putere față de așa numita *vecinătate apropiată* din care face parte și Republica Moldova. Nu mai puțin important a

fost și Summit-ul NATO de la Lisabona din 2010 care a adoptat Noul Concept Strategic al Alianței, setând prioritățile strategice ale acesteia pe termen de 10 ani. Iar împreună cu Rusia, aliații NATO au convenit în cadrul reuniunii NRC asupra unei analize comune a amenințărilor de securitate din secolul 2, stabilind să extindă în comun sprijinul pentru Afganistan.

În ceea ce privește Summit-ul din 2012, care a avut loc la Chicago, a fost adoptată inițiativa *Smart Defence/apărarea înțeleaptă* – liderii NATO au convenit să împartă costurile armelor și echipamentelor ca o consecință a micșorării bugetelor de apărare și a lipsei unei amenințări militare directe precum a fost în perioada Războiului Rece. Mai mult, se presupunea că această inițiativă va face Europa mai responsabilă de propria securitate. Cu toate acestea, doi ani după adoptarea *viziunii înțelepte privind apărarea NATO*, evenimentele din regiunea Mării Negre au determinat ca Alianța să-și îmbunătățească capacitățile defensive și să-și consolideze capacitatea de a proteja și apăra țările membre atât pe mare, cât și pe uscat, precum și să se focalizeze pe contracararea amenințărilor cibernetice. Astfel, după anexarea Crimeii de către Rusia în 2014, Summit-ul NATO din Țara Galilor a stabilit măsuri de adaptare pentru a se asigura că membrii ar putea aborda rapid provocările de securitate (de ex. crearea Very High Readiness Joint Task Force, conceput pentru a îmbunătăți forța de răspuns a NATO). În același timp, au fost promovate inițiative în cadrul parteneriatului strategic cu Georgia și Republica Moldova.

Iar contextul ultimelor evenimente, invazia militară a Rusiei în Ucraina este considerată catalizatorul pentru angajamentele sporite și de solidaritate ale NATO: din 2022

au avut loc patru reuniuni NATO la nivel înalt la care au fost discutate implicațiile războiului din Ucraina asupra securității țărilor membre, aderarea a noi membri, dar și preocupările ce țin de ascensiunea marilor puteri, cum ar fi China. Deși în cadrul acestor reuniuni a existat un mesaj constant de solidaritate cu poporul ucrainean, în cadrul Summit-ului de la Vilnius aliații au convenit asupra unui pachet mai clar pentru a aduce Ucraina mai aproape de NATO. Cu toate acestea, declarația finală comună a summitului de la Vilnius, potrivit unor experți, se aseamănă cu cea de la Summitul NATO de la București din 2008, cu promisiuni ambițioase conform cărora Kievul va deveni stat membru la un moment dat în viitor și o invitație va fi expediată atunci *când aliații vor fi de acord și vor fi îndeplinite anumite condiții*, fără a fi necesar un Plan de Acțiuni.

Principalele promisiuni și constatări ale Summit-ului NATO de la Vilnius

Forumul a avut un format extins și a întrunit oficiali înalți, experți de renume din statele membre și parteneri NATO. Există mai multe opinii privind rezultatele Summit-ului. Potrivit metaforei „*a mixed bag but with signs of quiet progress*” [un sac cu de toate, dar cu semne de progres liniștit], deși summitul a fost cu adevărat o reuniune a unității și poziționării ca actor global, rezultatele acestuia sunt complexe, cu un amestec de probleme care urmează să fie discutate la următorul Summit în SUA.

Astfel, în ciuda speranțelor mari și a unui argument moral puternic, Ucrainei nu i s-a oferit un calendar de aderare la NATO. Cu toate acestea, un set de inițiative au fost destinate direct Ucrainei, cum ar fi un program de asistență multianuală

În domeniul apărării, pentru a asigura nevoile critice. Mai mult, a fost înființat un nou Consiliu de Apărare NATO-Ucraina – cadru pentru cooperarea politică consolidată și platformă pentru luarea deciziilor și consultarea în criză, în care Ucraina va fi considerată egală cu aliații NATO și va delibera asupra problemelor de securitate de interes comun. Tot aici, menționăm și aprobarea unui pachet fără precedent de asistență din partea NATO pentru Ucraina pe bilateral cu Țările G7, care s-au angajat în cadrul summitului să acorde sprijin militar pe termen lung Ucrainei. Acordurile bilaterale ar include, de asemenea, eforturi de reconstrucție și recuperare pentru țara vecină. Deși în Republica Moldova se vorbește mai puțin de perspectiva G7, ultima este un instrument de cooperare bilaterală în domeniul apărării.

De asemenea, au fost luate decizii privind consolidarea capacităților de apărare prin mărirea cheltuielilor și fortificarea capacităților de descurajare, mai ales pe direcția Flancului Estic al Alianței, oferind *cel mai cuprinzător plan de apărare de la sfârșitul Războiului Rece*, pentru a contracara două principale amenințări ale NATO – Rusia și terorismul. Primul plan vizează zona Atlanticului și Europa Arctică, al doilea se referă la țările baltice și Europa Centrală, iar al treilea plan, în care este inclusă România, vizează zona Mării Negre și a Mării Mediterane. Ca măsură preventivă, odată cu adoptarea acestor planuri de apărare, NATO a decis dezvoltarea și construcția de noi infrastructuri de apărare, întrucât războiul din Ucraina a arătat că este important ca apărarea aeriană să fie în linie cu apărarea antirachetă.

Nu putem neglija și faptul că pe agenda de discuții a fost și regiunea Indo-Pacifică. De fapt, în cadrul

Summit-ului NATO de la Madrid din 2022, când a fost adoptat un nou Concept Strategic, s-a recunoscut că evoluțiile din regiune afectează în mod direct securitatea euro-atlantică, subliniind că Alianța se confruntă cu *concurența sistemică* din partea Beijingului. Respectiv, și în cadrul ultimului Summit, aliații își mențin preocupările tot mai mari cu privire la încercările ruso-chineze de a remodela ordinea mondială, afirmând că membrii Alianței vor colabora pentru *a se proteja împotriva comportamentului coercitiv al Chinei*. Totuși, țările membre NATO diferă în ceea ce privește modul de abordare a preocupărilor din cauza dependenței lor de investițiile chineze și de comerțul bilateral. Beijingul reprezintă aproape 20% din importurile europene și 10% din exporturi.

În cele din urmă, dar nu și în ultimul rând, Turcia „*last-minute*” a confirmat acceptarea Suediei de aderare la Alianță – o decizie mutual avantajoasă. Realmente, aderarea Finlandei, apoi și a Suediei, vor consolida flancul nordic al Alianței, inclusiv prin integrarea unei noi generații de submarine suedeze în Marea Baltică și avioane de luptă finlandeze F-35. NATO va avea acces la noi teritorii și infrastructura acestora, inclusiv la rețelele feroviare extinse, permițând o capacitate sporită de a transporta întăriri și echipamente în eventualitatea unei escaladări neașteptate în relațiile cu Rusia.

Participarea delegației Republicii Moldova la Summit-ul de la Vilnius – o intensificare a relațiilor cu NATO?

Pentru prima dată Republica Moldova a participat la Summit-ul NATO în 2014, în Wales, invitată să ia parte

la inițiativa NATO de consolidare a capacității de apărare. Cu toate acestea, amploarea relațiilor dintre Republica Moldova și NATO a crescut simțitor după începutul războiului din Ucraina. În același timp, sprijinul NATO pentru Republica Moldova este în creștere atât în plan politic, cât și în domeniul practic, în măsura în care Moldova își dorește acest lucru în baza principiului de reciprocitate.

Anterior, în noiembrie 2022, Republica Moldova a participat pentru prima dată la reuniunea miniștrilor de externe ai țărilor membre NATO, care a avut loc la București - o reuniune la care au fost invitați și miniștrii din Georgia și Bosnia și Herțegovina, pentru a discuta sprijinul NATO pentru consolidarea capacităților de apărare și reziliență a acestora. De asemenea, o premieră importantă a fost și sprijinul NATO pentru asigurarea securității Summit-ului CPE de la Bulboaca, asigurând supravegherea spațiului aerian al Republicii Moldova. Iar suportul politic este resimțit nu doar în discursurile oficialilor Alianței, dar și prin vizite de rang înalt în Republica Moldova. De exemplu, recent, amiralul R. Bauer a avut întrevederi cu parlamentari, cu premierul și cu membri ai Guvernului – prima vizită a unui Președinte al Comitetului Militar NATO în Republica Moldova.

Revenind la summitul de la Vilnius, poziția referitoare la Republica Moldova a fost inclusă în declarația finală. Delegația Republicii Moldova a rămas satisfăcută de rezultate, întrucât un articol separat se referă nemijlocit la Republica Moldova, cu un conținut mai concret decât art. 116 din cadrul Declarației summitului de la Varșovia din 2016. Astfel, în art. 81, liderii țărilor NATO au reiterat sprijinul pentru: (i) integritatea teritorială și suveranitatea Republicii Moldova în cadrul frontierelor sale

recunoscute la nivel internațional, solicitând expres Rusiei să își retragă toate forțele staționate în regiunea transnistreană fără consimțământul Republicii Moldova; (ii) dreptul Moldovei de a-și decide propriul viitor și propriul curs al politicii externe, fără interferențe externe, exprimându-și respectul pentru neutralitatea constituțională a Moldovei; (iii) reformele democratice pe măsură ce țara avansează în procesul de integrare europeană; (iv) întărirea capacității de securitate și apărare prin intermediul pachetului îmbunătățit de Consolidare a Capacității de Apărare (DCB).

Realmente, declarația în esență nu conține ceva nou, este vorba de sintagme existente în baza cadrului de cooperare a Republicii Moldova cu NATO, totuși sunt mesaje clare de susținere a independenței politice a statului. Pe lângă acestea, este evident că NATO este îngrijorată de utilizarea de către Rusia a partidelor politice pro-ruse și a celor oligarhice din Republica Moldova pentru a-și păstra influența, subminând parcursul european al țării.

Un alt aspect important din declarație se referă la solicitarea fermă a aliaților către Rusia de a-și retrage trupele militare și munițiile de pe teritoriul Republicii Moldova. Această ar însemna că există premise pentru

crearea condițiilor necesare care ar putea determina/forța Rusia să-și retragă contingentul militar. Aceasta se datorează și faptului că forțele ruse din Transnistria nu mai pot beneficia de aprovizionare logistică decât cu acordul Chișinăului, iar în contextul deteriorării relațiilor dintre Moscova și Chișinău și al eșecului Rusiei în Ucraina, obiectivul politico-militar al Rusiei de a păstra forțele sale în Transnistria devine ne-sustenabil.

În ceea ce privește angajamentul de a oferi sprijin țării în cadrul pachetului DCB, la Summit au existat semnale clare către Aliați că este solicitată contribuția financiară sau materială la fondul de încredere destinat pentru finanțarea proiectelor din lista celor aprobate pentru Moldova. Tot la acest Summit am asistat și la primul angajament practic în acest sens, care a venit din partea României prin declarația Președintelui Klaus Iohannis, care a pledat pentru susținerea partenerilor vulnerabili, anunțând o nouă contribuție financiară din partea României pentru țara noastră. Merită de atras atenția și asupra faptului că România devine un actor important în cadrul celui de-al treilea plan de apărare al NATO ce vizează sud-estul și sudul Alianței Nord Atlantice. Mai mult, este pentru prima dată în istoria NATO când Marea Neagră este menționată explicit în documentul final.

Concluzii

NATO devine din ce în ce mai diversă și mai divergentă ca alianță, iar abordările individuale ale tuturor statelor membre vor continua să reflecte acest lucru. Cu toate acestea, NATO funcționează în continuare pe principiul consensului, iar dacă Ucraina se va alătura Alianței, va fi doar rezultatul unei decizii unanime luate de alianță. Totodată, datorită sprijinului considerabil acordat Ucrainei de către NATO, precum și prin oferirea de garanții suplimentare de securitate de către G7, Republica Moldova devine și ea un beneficiar, având în vedere poziția sa geografică.

Deși putem constata că relațiile de cooperare dintre Republica Moldova și NATO devin a fi ghidate de principiul reciprocității, totuși lipsește o comunicare strategică efectivă în promovarea instrumentelor și mecanismelor de asigurare a securității și apărării naționale ca urmare a suportului NATO. Conform rezultatelor ultimelor sondaje de opinie la nivel național, o mare parte a societății nu poate să accepte noua paradigmă a relațiilor cu NATO, fiind încă influențată de propaganda rusă.

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).